

PATVIRTINTA

VšĮ Kauno vaikų darželio „Medutis“

Direktorės Evelinos Liorentienės

VšĮ Kauno vaikų darželis
„Medutis“

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

2-4 m. „Bitučių“ grupė

Pagrįsta dvasinės humanistinės
pedagogikos principais

2018

Ivadas

Darželio „Medutis“ gyvenimas, ugdomieji, lavinamieji ir mokomieji procesai bei jų turinys yra pagrįsti humanistinės pedagogikos idėjomis. Humanistinė pedagogika – tai asmenybės auklėjimo teorija ir kūrybinė praktika. Jos pagrindinis suvokimas – tai dvasinis humanizmas, o pedagoginis procesas apibrėžiamas tokia turinio ir priemonių sistema, kurie remiasi šiuo suvokimu.

Pagrindinės humanistinės pedagogikos idėjos:

- Auklėtojo ir vaikų dvasinis bendrumas, bendradarbiavimas, bendra kūryba, betarpiškumas ir nuoširdumas.
- Rūpinimasis vaiko sielos, širdies ir proto taurinimu.
- Vaikų auklėjimas gyvenimui ir pačiu gyvenimu.
- Santykio su vaiku kūrimas dialogo principu.
- Laisvo pasirinkimo jausmo vaikams suteikimas.
- Bendraujant su vaikais vadovavimasis kūrybingos kantrybės principu.

Humanistinė pedagogika pagrįsta teiginių visuma:

- Meilė ugdoma meile.
- Gėris ugdomas gėriu.
- Kilnumas ugdomas kilnumu.
- Mandagumas ugdomas mandagumu.
- Asmenybę ugdo asmenybė ir t.t.

Humanistinės pedagogikos procesas gydo ir saugo vaikų sveikatą. Jis sukuria vidinės santarvės, džiaugsmo, meilės ir sėkmės nuotaiką.

Humanistinė pedagogika sutinka su klasikine išmintimi:

- Mūsų siela kilusi iš dangaus.
- Dvasingumas – amžinas ir nemirtingas būties pagrindas.
- Vaikas – tai mikrokosmosas, kuris geba apimti makrokosmosą.
- Vaike iš pat pradžių pasėtos jo būsimos asmenybės sėklos.
- Vaikai nesiruošia gyvenimui, jie jau gyvena.
- Meilėje vaikas auga du kartus greičiau.
- Be dvasinės bendrystės negalimas vaikų auklėjimas.
- Dvasios ir moralės auklėjimas – išsilavinimo pagrindas.
- Bendraudamas su suaugusiais vaikas parodo žymiai stipresnes intelektualines galimybes, negu dirbdamas vienas.

Humanistinė pedagogika sako, kad:

- Vaikas yra reiškinys mūsų gyvenime.
- Vaikas turi savo asmeninį likimą, kelią, misiją.
- Vaiko dvasios energija ir dvasinio tobulėjimo galimybės – beribiai.

Remiantis vaiko psichologine prigimtimi, humanistinė pedagogika ypatingą reikšmę skiria tokiems vaiko poreikiams (t.y. aistroms), kaip:

- Vystymasis.
- Suaugimas.
- Laisvė.

Pagrindinė humanistinės pedagogikos idėjų įgyvendinimo sąlyga pirmiausiai yra auklėtojas, ir tik po to – turinys, priemonės, metodai ir formos.

Tikslas ir uždaviniai

Pagrindinis humanistinės pedagogikos tikslas: kilnumo ir didžiadvasiškumo auklėjimas augančioje kartoje. Tai prasideda ankstyvajame amžiuje šeimoje ir tęsiasi darželyje bei mokykloje.

Vaikų darželyje „Medutis“ kilnumo ir didžiadvasiškumo auklėjimas susideda iš tokio teminio turinio:

- Pamilk savo artimą.
- Su žmonėmis elkis taip, kaip norėtum, kad elgtųsi su tavimi.
- Graži savo turiniu kalba.
- Skubėk daryti gera.
- Nuoširdus mandagumas.
- Užuojauta ir pagalba.
- Gėrio, grožio pajautimas ir poreikis kurti gėrį, grožį.

Be to, humanistinės pedagogikos procese vystosi pažintinės vaiko jėgos, patenkinami poreikiai tapti suaugusiu ir būti laisvu.

Prie auklėjimo uždavinių taip pat priklauso vaikų elgesio ir kalbos pažeidimų taisymas, išlaisvinimas nuo jausmo „mano“, nuo agresyvumo ir kitų panašių apraiškų, reikalaujančių įsikišimo.

Svarbiausi darželio „Medutis“ principai, kuriais siekiama aukščiau išvardintų tikslų ir uždavinių:

- Kiekviename vaike pastebėti unikalios jo savybes, gebėjimus ir lūkesčius.
- Legalizuoti vaikų jausmus – mokytis atpažinti, priimti ir kalbėtis apie juos.
- Laukti iš vaikų ne tik teisingo atsakymo, bet ir klausimų, komentarų.

- Leisti skleistis visoms vaikų mintims ir idėjoms, kas padėtų išvaduoti smalsumą ir vaizduotę.
- Peržengti pratybų vadovėlio, grupės, darželio ribas ir kurti įkvepiančias tyrinėjimo išraiškos erdves.
- Mokymasis ne tik skaityti, rašyti, skaičiuoti ir klausyti, bet ir ragauti, lytėti, uostyti, išgirsti ir judėti – mokytis visu kūnu.
- Drąsinti vaikus bandyti, leidžiant klysti ir raginant kiekvieną patirtį apmąstyti.
- Mokyti vaikus būti ir kurti save bendruomenėje.

Ugdymo metodai

Metodai, kuriais vadovaujamosi darželyje „Medutis“, nėra statiški, jie papildomi, atnaujinami, atsižvelgiant į vaikų poreikius, ugdytojų sumanymus, vietos, šeimos rekomendacijas, gerą patirtį. Veiklos turinys išdėstomas temomis. Tema plėtojama, besiremiant įvairiais metodais, užtikrinant ugdymo turinio kaitą, lanksčiai integruojant ugdymo sritis, individualizuojant ugdymą, jo turinį orientuojant į vaikų gyvenimui keliamus lūkesčius ir ugdymuisi reikalingų kompetencijų plėtojimą. Tema siekiama susieti į visumą vaiko išgyvenimus, atradimus, bandymus. Siūloma ir pasirinkta tema gali būti ilgalaikė ar trumpalaikė, tapti vaikų, ugdytojų, tėvų idėjų, sumanymų, kūrybos šaltiniu, apimant veiklą ne tik mokykloje, bet ir už jos ribų.

- **Žaidybinis metodas**, kuris skatina vaikų teigiamas emocijas, padeda formuoti socialiniams įgūdžiams, natūraliu būdu sukonzentruoti dėmesį į ugdomąją veiklą.
- **Vaizdinis metodas**, nukreiptas į vaizdinių formavimą apie vaikus supančio pasaulio objektus ir reiškinius.
- **Praktinis metodas**, kurio pagalba vaikams padedama per veiklą pažinti ir suprasti juos supančią aplinką.
- **Žodinis metodas** (pasakojimas, pokalbis), suteikiantis galimybę perduoti informaciją.
- **Kūrybinis metodas**, sudarantis sąlygas vaikams kelti ir įgyvendinti savo idėjas, ieškoti problemų sprendimo būdų.
- **Projektinis metodas**, padedantis formuoti įvairesnį ugdymo procesą.
- **Aktyvus vaiko stebėjimo metodas**, įvepiantis, drąsinantis patiprinantis, atskleidžiantis vaiko talentus ir stiprinantis auklėtojo ir vaiko ryšį.
- **Integralusis metodas**, atskleidžiantis, regis, labai skirtingų reiškinių, mokslo sričių sąsajas. Stengiamasi uždegti vaikų aistrą žinioms, parodant, kaip matematika jungiasi su piešimu, kaip raidės kuria šokį, kaip skaičiai juokauja pasislėpdami vaikų žaidimuose. Lavinant

kalbą, išmokstama eilių, apjungtų su judesiais, vaidybos. Rašomi paslaptingi užšifruoti laišakai, ieškoma žodžių lobio, kuriami garsų traukiniai. Atliekama daug įdomių bandymų, kur teorines žinias vaikai gali realiai patirti.

- **Šnabždėjimo į ausį metodas.** Šis metodas reikalingas pasakyti vaikui asmeniškus pastebėjimus ir tam, kad padėti kiekvienam vaikui išspręsti užduotį pačiam. Tas, kuris greitai atlieka tam tikrą užduotį, ateina prie auklėtojo, arba auklėtojas prieina prie vaiko, ir vaikas šnibžda į ausį. Taip elgiasi ir kiti, kurie sužino atsakymą kiek vėliau.
- **Mylinčios „Meškos glėbio“ metodas.** Vaikams labai reikia mylinčio, kantraus, atjaučiančio auklėtojo šalia, kuris galėtų vaikui padėti sugrįžti į ramybės centrą. Auklėtojai turi ne bausti vaikus, bet jiems padėti susivaldyti, nusiraminti, susibalansuoti. Vaikai išbando auklėtojo kompetencijas, meilę, kantrybę, ribas, o kartais tiesiog neadekvačiu elgesiu siunčia žinią „padėk man susibalansuoti, išgydyk mano vidinę žaizdą, pripildyk mano vidinę talpą saugumu“. Dažniausiai tokia pagalba reikalinga, kai vaikas tam tikrame veiksmo mūsų įspėjimo negirdi, kenkia sau ir kitiems. Tuomet padeda stiprus vaiko suėmimas į glėbį ir į ausį pakuždėjimas: „Tu - saugus. Aš tave laikau, kad mes visi liktume saugūs. Aš padėsiu tau atlaikyti stiprius jausmus. Myliu tave. Esu čia tam, kad tau padėčiau“. Laikoma truputį linguojant ir raminant lopšine ar tiesiog kartojant žodį „ramybė“.

Pirmais kartais gali tekti gan ilgai sėdėti su stipriai besirangančiu vaiku (sėdint audros įkarštyje ir penkios minutės prailgsta), laikyti jo rankas, kad tiek pedagogas, tiek pats vaikas būtų saugūs. Svarbu stebėti, kad ir kojos liktų saugios: trankydamas į grindis jis gali jas labai užsigauti, todėl reikia pasaugoti. Vaikas pasidraskęs, visas sušilęs galiausiai atsipalaiduoja ir nurimsta. Vėliau audrų laikas trumpėja ir vaikas išmoksta, kad stiprūs jausmai nėra pasaulio pabaiga (auklėtoja manęs tokio „baisaus“ nebijo ir aš galiu tai atlaikyti), jis įgauna drąsos pats su jais susidoroti. Auklėtojas, atliekantis šį metodą, turi išmokti savo viduje neturėti baimės, išankstinių neigiamų nuostatų vaiko atžvilgiu. Metodas padeda, jei yra besąlyginis atsidavimas vaikui. Palaikoma tiek, kol vaikas nebesiblaško. Gali trukti nuo 5 iki 15 min. Paleidus per anksti, vaikas gali ir toliau šėlti. Vaikui pradžioje gali būti keistas toks auklėtojos elgesys, bet jeigu šis metodas bus taikomas nuosekliai pagal poreikį, kantriai, su meile, vaikai pastebės, kad jiems patiems ir kitiems vaikams tai padeda.

- **Išminties suolelio metodas.** Vaikas dar tik eina emocinio brandumo keliu ir jam reikalingas ramus laikas apmąstymams, pasėdėjimas be jokios veiklos ant išminties suolelio, kad vaikas galėtų įvertinti savo elgesį ir priimtų geresnius sprendimus, atitaisytų padarytą žalą. Po pasėdėjimo svarbu, kad auklėtojas suteiktų emocinę paramą, paklaustų, ką vaikas suprato, ką toliau ketina daryti? Auklėtojas turi pats tikėti, kad šis metodas efektyvus, kitaip nepatirs jo naudingumo, nes vaikai sugeba pajusti auklėtojo abejones.

- **„Vaikas moko vaiką“ metodas.** Daug efektyvesnis vaikų mokymasis, kai žinios, patarimai, pasiūlymai ateina ne tik iš „viršaus“, o iš pačių vaikų ir dar su žaidimo elementais. Auklėtojas turėtų būti tarpininkas padedant vaikams susikalbėti, bet nenurodantis, ką vaikas turėtų daryti.
- **„Nepriimu asmeniškai“ metodas.** Jei vaikas priėjęs spiria auklėtojui, svarbu nepriimti to asmeniškai. Vaikui turėtų būti sakoma: „Tau kažkas negerai, kad net spyrei. Eikš, aš tave apkabinsiu. Tu saugus! Myliu tave. Apgailestauju, kad kartais būna taip sunku.“ Tai vadinama socialiniu jautrumu. Be to, vaikai per tokį pavyzdį išmoksta empatiškai paguosti kitą žmogų. Gali stebinti, bet vieną dieną vaikas prieis prie auklėtojos ir jai pasiūlys apkabinimą, savo dėmesį arba duos patarimą: „apkabink tą vaiką, tai jam padės“. Jeigu bus nenaudojami vaikų slopinimo metodai, o leisime vaikui sukelti „audrą stiklinėje“, pvz., neleidžiant jam atimti iš kito vaiko rankų žaislo, aiškiai nubrėžiant ribą ir įvardinant: „Skaudina toks įžūlus tavo kalbėjimas/ elgesys. Suprantu, kad tu netiesiogiai prašaisi pagalbos. Eikš, aš tave apkabinsiu. Aš tave myliu, net kai tau būna sunku.“ Tai vaikui padeda pasijusti saugiu, nes auklėtoja supranta, ko jis savo tokiu elgesiu siekia (pagalbos!).
- **Socialinio pakylėjimo metodas.** Vaikai iš to, ką girdi apie save, kuria savąjį „Aš“ vaizdą. Todėl svarbu rinktis pozityvų kalbėjimą apie vaiką, jam ir kitiems girdint (jeigu norisi pasakyti vaikui pastabą, geriausia pakuždėti jam tai į ausį, o viešai, kiek įmanoma, mažiau pastabų). Vaikas, girdintis gerus žodžius apie save, nori dar geriau elgtis, tiki savimi, kad jis yra geras.
- **Emocinio palaikymo metodas.** Vaiko išsakomi skundai yra jo sveikumo ženklas. Kad ir kaip paradoksaliai tai skambėtų, kad ir kaip sunku kartais būna tuos skundus, nepasitenkinimus atlaikyti, verta pasidžiaugti, kad jis drąsiai reiškiasi. Pradėjęs tokiu tekstu: „Kodėl aš viską turiu daryti? Tu man niekad nepadedi“ ir pan., vaikas, kurį auklėtojas priima, girdi, išklauso, galiausiai pasako tai, kas jį iš tiesų skaudina, pvz.: „O kodėl aš visada turiu žaisti tik Martyno siūlomus žaidimus? Aš irgi noriu ką nors sugalvoti! Bet jeigu aš jam apie tai pasakau, jis man sako, kad niekada su manimi nebedraugaus“ (vaikai patiria daug neteisybės, jie dar tik mokosi socialinių santykių ir konfliktų sprendimo; per dieną jie patiria daug situacijų, kurios vienaip ar kitaip įskaudina). Turime dėti visas pastangas, kad vaikas žinotų, kad darželyje jis yra saugus su visais jausmais, tiek laimingas ir linksmas, tiek piktas, pavargęs ar net įžūlus.
- **Auklėtojo savipagalbos metodas:** Jei auklėtoją vaikas išveda iš pusiausvyros, naudojami nusiramino būdai: jei norisi šaukti ant vaiko, pažeminti vaiką, pasistengiame sustabdyti save. Nes viskas, ką auklėtojas pasako įsiūčio, bejėgiškumo metu, vėliau jam kelia kaltės ir graužaties jausmus. Kita vertus, graužatis duota kaip priminimas, kad galime keisti tai, dėl ko graužiamės. Jei nepasitenkinimo metu auklėtoja spėja užduoti sau klausimą: „Ar tai kritinė situacija?“, organizmas turi akimirką sustabdyti „bėk-arba-kovok“ hormonų srautą. Vietoj atsiribojimo nuo vaiko įžūlių žodžių ar veiksmų su visa meile ir kantrybe auklėtoja apkabina

vaiką ir pasako: „Tau turėtų būti labai bloga, kad spardaisi, trunkaisi. Eikš, aš tave palaikysiu. Tu saugus! Myliu tave.“

Tyrimais nustatyta, jeigu auklėtoja išlieka rami, kai vaikai siaučia, tai padeda vaikui nurimti ir taip mokome savireguliacijos. Ir priešingai, jeigu auklėtoja įsiaudrina, vaikai jaučiasi dar labiau pasimetę ir išsigandę. Jeigu nutinka taip, kad situacijoje, kuri nutiko, auklėtoja sunkiai gali pagelbėti vaikui nurimti, tuomet kviečiama į pagalbą kolegė ir vaikui pasakoma kiek įmanoma ramesniu balsu: „Dabar negaliu kalbėti, man reikia nusiraminti, aš tuoj sugrįšiu.“ Auklėtojai siūloma apsišlakstyti veidą vėsiu vandeniu; žiūrint į veidrodį išlieti nepasitenkinimą, bejėgiškumą ar pasakyti tai, ką prieš minutę norėjosi išrėkti vaikui; žiūrėti į veidrodį tol, kol pasikeis vidinė būseną. Kvėpuoti lėtai ir giliai, tai labai greitai nuramina. Dar padeda gan stiprus rankų papurtymas, lyg bandytume jas nudžiovinti (įtampą nupurtyti kaip vandenį). Arba padeda dainelės niūniavimas. Vaikai stebėdami emociškai raštingus auklėtojus turi progą mokytis, kaip sau padėti. Kai auklėtoja ir vaikas nurimsta, aptariama, kas įvyko. Žmonių smegenys yra pajėgios priimti mokymosi informaciją tik tuomet, kai yra aktyvūs racionalūs smegenų centrai. Emocijos ir racionalus protas supasi tarsi ant sūpuoklių. Kai emocijos aukštai, protas lyg išjungtas, visos mūsų jėgos skirtos savigynai. Jei emocijos atvėsta, nusileidžia sūpuoklėmis žemyn, įsijungia protas ir gebame apmąstyti, kas, kaip ir kodėl. Galvodami, kad vaikas elgiasi blogai, pradedame galvoti apie bausmę. Galvodami, kad vaikui sudėtinga kažką įveikti, pradedame galvoti, kaip jam padėti.

- **„Tėvavimo“ metodas.** Tėveliai, turintys tam tikrą parengtį, lankantys saviugdų klubus, kviečiami ateiti į pagalbą auklėtojams ir vaikams įsiliesti į ugdymo procesą.
- **Jausmų žaislų metodas.** Vaikų emocinio ugdymo potencialui plėtoti.

Pirmajame septynmetyje vaikams sunku suprasti, kas vyksta jų viduje, kokie jausmai juos „nešioja“ iš vidaus. Žaisliukų, pavadintų jausmų vardais, pagalba mes galime vaikams padėti pamatyti viduje besireiškiantį jausmą išorėje, su juo pabūti (tiek, kiek vaikui reikia) ir jį išlydėjus susitikti su kitu jausmų žaisliuku. Kiekviena ir aktyvi veikla skiriasi ne tik fiziniu, bet ir emociniu krūviu. Panagrinėję *komandines aktyvias veiklas* stenkimės atkreipti dėmesį į vaiko jausmus. Kokius jausmų žaisliukus mes prie jo sustatytumėm?

Namie prie kompiuterio, TV nusiėdėjęs *vaikas viduje nešioja* „nervų bombą“, kurią „siautulio“ žaisliukas kviečia „išsprogdinti“. Ugdytojai ieško saugaus psichinės energijos įžeminimo būdų ir renkasi aktyvias veiklas. Jei pavyksta per judesį įžeminti tą statinį emocijų krūvį (susikaupusią psichinę įtampą), tada gali pasirodyti „palengvėjimo“ žaisliukas. Būna pasiektas pirminis aktyvios veiklos tikslas ir greitai pastebimas teigiamas efektas. Tačiau kartais vaiko aktyvumas tampa papildomu psichiniu krūviu, su kuriuo vaikui sunku susitvarkyti. Gerai, jei šalia jo ugdytojai turi tam psichinių jėgų, žinių ir priemonių.

Aktyvi veikla pasižymi *emocine apvaldymo dinamika*. Pradžioje dažniausiai vaikus aplanko „susidomėjimas“, „viltis“ ir/ar „nuostaba“, kurie skatina pabandyti. Paskui ateina įgūdžio įvaldymo etapas, kuris pareikalauja darbo, lydimo „kančios“, „nusivylimo“ dėl greito rezultato nebuvimo, „nekantravimo“, „nepasitikėjimo savo jėgomis“ pastebėjus, kaip draugams sekasi geriau, „nuobodulio“ dėl atsiradusios rutinos ir „nuovargio“. Čia prasimuša „baimė“, kad nepavyks, kad galiu užsigauti, o gal net bijoma sulaukti pasišaipymo, palyginimo su kitu vaiku. Dažnai tenka kviesti „drąsos“ žaisliuką. Gerai, jei sunkus darbas atperkamas pasiekimo „džiaugsmo“, „pasididžiavimo“ ir „pasitikėjimo savimi“ žaislo apsilankymu. Jei atpirkimo jausmų žaisliukai vėluoja, gali kristi noras stengtis.

Įvairios pamokėlės yra dar viena *disciplina, kurią reikia vaikams įvaldyti*. Nepaklusęs apibrėžtai procedūrų sekai neįvaldysi motorinio įgūdžio; neperpratęs taisyklių rinkinio ir nepaklusęs joms, neišmoksi žaidimo. Skirtingo mąstymo stiliaus vaikai skirtingai apvaldo veiklas kaip discipliną. Nemaža dalis vaikų neišvengia „nepasitenkinimo“ reikalavimais, „priešiškumo“ įvedamai tvarkai ar net „pykčio“ žaisliukų vizito. Vienaip disciplina įvaldoma, kai vaikas veiklą pasirenka, o kitaip, kai vaikui yra primetama iš šalies. Tada, kai vaikas pats apsisprendžia, jis pats užsideda apribojimus, kuriems paklūsta. Tada jam veikla tampa savęs (savo silpnybių) nugalėjimu.

Veiklose yra iš anksto mūsų įpročiuose užkoduota *kova ir rungtyniavimas*. Tą vertėtų silpninti. Kovos vežimą stipriai į priekį traukia „pykčio“ ir „ryžto“ žaisliukai. Kovoje tenka susidurti su priešininko agresija, tad visuomet lydi „baimės“ ir „drąsos“ žaisliukai. Rungtyniavimo situacija įneša hierarchinį santykį tarp jos dalyvių ir kuria emocinę aplinką specifinių jausmų žaisliukų pasirodymui. Rungtyniavimo situacijoje yra viršus ir apačia. Čia siekiamas į viršų keliančių „pranašumo“, „pasididžiavimo savimi“ ir pergalės „džiaugsmo“ (ar „piktdžiugos“ dėl priešininko pralaimėjimo) žaisliukų apsilankymas, o priešininkui siunčiamas žemyn traukiantis „pažeminimas“, „nusivylimas“, „gėda“, „liūdesys“ ir „nuoskauda“. Jei priešingų žaislų svarstyklės nesusibalansuoja, tai užstrigus pralaimėjime galimas artimesnis santykis su „nepasitikėjimo savimi“ (ar „menkavertiškumo“) žaisliuku, o laimėjimas savu padaro „pasitikėjimo savimi“ žaisliuką. Ten, kur rungtyniavimas, ten visuomet prisistato ir „pavydas“. Svarbu vaikams padėti susitikti su juos pakylėjančiais jausmų žaisliukais.

Veikiant komandoje svarbų vaidmenį vaidina „pasitikėjimas kitu“, „bendrystės“ ir „rūpesčio kitu“ jausmai. Šių trijų žaisliukų įdarbinimas komandą daro Vieniū. Vaikui komanda yra dar viena grupė, kurioje reikia rasti savo vietą. Čia jis gali jaustis gerbiamas arba niekinamas, priimtas arba atstumtas, saugus arba pažeidžiamas. Skirtingai komandoje jausis ekstravertiški ir intravertiški vaikai. Aukšta emocinės vadybos kompetencija reikalinga ugdytojams, siekiantiems apvaldyti grupės dinamiką dar socialiai nebrandžių vaikų kolektyvuose ir rūpinantis vaikų socialinę raidą darželyje ir namuose.

Aktyvi veikla *gali ugdyti, bet gali ir žaloti*, todėl vaikams reikalingos tinkami įrankiai ir emociškai raštingi ugdytojai, kurie dovanoja turtingos emocinės patirties galimybę. Skirtumas yra tame, kaip vaikas yra pajėgus susitvarkyti su jį lankančiais emocingaisiais jausmų žaisliukais.

Ką daryti? Svarbu vaikams padėti tvarkytis su jį aplankančiais jausmais, pasitelkiant jausmų žaisliukus.

- PAŽINTI - Pasidomėti, kas vyksta su vaiku veikloje, koks emocinis klimatas, ką vaikas išgyvena ir padėti vaikui pažinti lankančius jį jausmų žaisliukus, kada jie atbėga.
- PRISIJAUKINTI - Pripažinti šių jausmų žaislų teisę lankyti vaiką neatsiklausus mamos ar auklėtojos; padėti vaikui pripažinti šių jausmų žaisliukų apsilankymą ir jų vis mažiau bijoti.
- PAMOKYTI - Padėti vaikui priversti tuos jausmų žaisliukus tarnauti; pasikinkyti „pyktį“ einant į kovą; į erdvę nusivesti „pasitikėjimo savimi“ žaisliuką, pralaimėjus laiku paleisti „nusivylimo“ žaisliuką ir leisti jausmų žaisliukui pasišalinti, kai vaikui jo jau nebereikia. Svarbu vaikui laikui atėjus padėti susitikti su jį pakylėjančiu jausmų žaisliuku (nepaskubinant).

- **Dalinimosi žaislais metodas.**

Rodyti vaikui empatiją.

Labai svarbu patiems ugdytojams lavinti emocinį intelektą: išmokti kontroliuoti savo emocijas, išsiugdyti empatiją kitiems, išmokti išreikšti savo poreikius ir jausmus neužsipuolant kitų.

Empatiją galima lavinti tik su empatija, t.y. kai rodome vaikui empatiją, o ne tik iš jo reikalaujame empatijos. Vaikai, į kurių jausmus suaugusieji reaguoja empatiškai, anksčiau išsiugdo empatiją kitiems, o tyrimai parodė, kad empatija kitiems yra kertinis sėkmingų tarpasmeninių santykių akmuo.

Likti šalia vaiko žaidimų aikštelėje ar smėlio dėžėje.

Dauguma vaikų muša kitus vaikus, nes jiems kyla daug emocijų ir jie nežino, kaip jas išreikšti. Būnant šalia vaiko galima pasakyti: „Taip, Domas paėmė tavo kibirėlį... ar tau patinka? Ne? Gali pasakyti „Mano kibirėlis!“ Kai vaikas žino, kad suaugęs yra šalia ir prireikus gali įsikišti, jis neįpras muštis.

Neversti ikimokyklinio amžiaus vaikų dalintis „čia ir dabar“.

Kai vaikas yra verčiamas dalintis, dalinimosi įgūdžiai vėluoja. Prieš dalinantis su kitais, vaikui reikia saugiai jaustis su savo nuosavybe. Verčiau įvesti taisyklę žaisti paeiliui. „Dabar Sofijos eilė žaisti su kibirėliu. Po to ateis tavo eilė. Padėsiu tau palaukti.“

Leisti vaikui pačiam nuspręsti, kiek trunka jo eilė.

Visas vadovavimas, kada kas turi su kuo žaisti, neturėtų eiti tik iš ugdytojo. Leiskime vaikui pačiam nuspręsti, kiek trunka jo eilė. Tikėkite vaiko prigimtiniu dosnumu. Jei vaikas manys, kad suaugęs žmogus atims iš jo daiktą tada, kai praeis numatytas laikas pagal suaugusiojo

įsivaizdavimą, gresia tikimybė, kad jis įpras atiminėti, nes tai tik sustiprina savininkiškumo jausmą. O jei vaikas daiktą galės turėti tiek, kiek jis pats nori, jis galės juo visiškai mėgautis ir po to gražinti jį atvira širdimi. Jei tas pats vaikas kaskart ima tą patį žaislą, galima nupirkti dar vieną tokį pat žaislą (jei jau jis taip visiems patinka) arba sudaryti sąlygas vaikams žaisti paeiliui.

Padėti vaikui laukti.

Padėkime vaikui laukti, sakydami „tu turi daug vidinės jėgos išlaukti“. Jei belaukiant savo eilės žaisti vaiką ištiko isterijos priepuolis, tai parodo, kad jo viduje prisikaupė per daug jausmų ir jis pasinaudojo patogia proga juos išlieti. Sukurkite jausmų iškrovai saugią aplinką. Vaikams savininkiškumo jausmas dažniausiai sustiprėja tada, kai jie stengiasi išsaugoti savo trapią pusiausvyrą – kaip ir suaugusiesiems!

Patariama išreikšti empatiją: „Tau sunku laukti... Norėtum jau dabar žaisti su kibirėliu...“ ir laikyti vaiką apkabinus, kol jis verkia. Geranoriškai apkabinkite, palaikykite net isterijon puolusį vaiką savo glėbyje, be jokių moralų, tik kartojant „pas mane saugu tau pykti, liūdėti“.

Išliejęs susikaupusias emocijas vaikas greičiausiai pamirš dėl ko verkė ir toliau laimingai žais.

Įsikišti tik tuomet, jei vaikas nuolat griebia daiktus kitiems iš rankų.

Stebėkite vaikus, bet netaikykite hyper globos. Kartais kai vaikas išgriebia žaislą iš rankų, kitam vaikui tai nelabai rūpi. Todėl nereikia skubėti įsikišti. Iš pradžių tik stebėti. Galbūt jie žaidžia žaidimą. Įsikišti reikia tik tada, kai vienam iš vaikų nepatinka kito vaiko elgesys. Tačiau jei vienas vaikas nuolat atiminėja daiktus iš kitų vaikų, ko gero, verta įsikišti. Dažniausiai vaikai griebia bet ką, ką kitas vaikas turi rankose, tada numeta žaislą ir griebia kitą. Taip jie stengiasi numaldyti savo nemalonias emocijas. Jiems reikia pagalbos susitvarkyti su šiomis emocijomis.

Patariama sutelkti visą savo atjautą, uždėti ranką ant žaislo, dėl kurio kyla ginčų, ir pasakyti: „Tu nori sunkvežimio?“ Tada pažvelgti į vaiką, kuris žaidžia su sunkvežimiu ir paklausti: „Ar gali jam duoti?“ Jei duoda – gerai. Jei neduoda, pasakyti: „Tomas žaidžia su sunkvežimiu... Tomai, ar galėsi duoti sunkvežimį Pijui, kai pažaisi? Nuostabu, ačiū! Pijau, eime, paveiksime ką nors kita... Gal paimkime buldozerį ir nutieskime kelią sunkvežimiu?“ Vaiką gali ištikti isterija, ypač jei jis stengėsi susivaldyti. Reikia būti su juo ir raminti jį. Po to jis pasijus daug geriau, ir jau nebenorės nieko atiminėti.

Mokyti tiesumo.

Jei vaikas nuolat leidžia kitiems imti iš jo daiktus ir atrodo nelaimingas, pasakyti: „Tu dar nenori atiduoti, ar ne? Gali sakyti: „Aš vis dar žaidžiu.“ Kol vaikas nemoka kalbėti, suaugęs turi būti jo „balsu“ bendravime su kitais.

Vietoj abstraktaus liaupsinimo, kad dalintis yra gerai, padėti vaikui atrasti, kodėl tai gerai.

Tyrimai parodo, kad kai suaugę giria dalinimąsi, vaikai dalinasi dažniau – bet tik tada, kai suaugę stebi! O kai suaugę nemato, jie dalinasi dar mažiau, nes suaugusiųjų liaupsės nesuteikia

jiems daugiau prižasčių dalintis, tik tą akimirkos dėmesį, kurio jie sulaukia iš jų. Reikia stengtis, kad vaikas ateityje pats norėtų dalintis, parodant dalinimosi pasekmes: „Žiūrėk, koks Mykolas laimingas, kad gavo pažaisiti su tavo traukinuku.“

Kai išmokstama strategijos leisti vaikams žaisti žaislais pačiam, kai jie patys nusprendžia, kiek laiko jiems reikia, jie mielai duoda kitam vaikui žaislą, kai tik pajunta, kad užtektinai pažaidė. Jie pradeda jausti, kaip malonu yra duoti. Tad leisti vaikams kontroliuoti žaidimo su žaislu laiką patiems yra geriausias būdas skatinti dalinimąsi ir dosnumą.

- **„Tu gali būti savimi“ metodas.**

Mokyti vaiką žodžių, kurie išreiškia jo jausmus.

Kuo anksčiau mokysime vaiką žodžių, kurie išreiškia jausmus, tuo saugesnis jis augs. Emocijų įvardijimas yra pirmas žingsnis link smegenų gebėjimo apdoroti jas verbaliniu, o ne fiziniu būdu. Pvz. „Tas didelis šuo garsiai loja ir tai gąsdina, bet tu saugus šioje tvoros pusėje, o aš neleisiu, kad tave jis nuskriaustų“. „Apmaudu, kad taip ilgai statei bokštą, o jis nuvirto. Nenuostabu, kad pyksti.“ Išimtis yra tada, kai vaiką apima per daug emocijų – tokiu atveju per daug žodžių gali perkelti dėmesį iš širdies į galvą. Tokiais atvejais tiesiog patikinkime vaiką, kad jis saugus, apkabinkime, o žodžius pasilaikykite vėlesniam laikui.

Nubrėškime aiškias fizinės agresijos ribas.

„Tu gali mums pasakyti ir parodyti, kaip tu pyksti, nieko nemušdamas. Eime, pasakysime Markui, kaip stipriai tu pyksti, ir aš tau padėsiu.“ „Tu gali sakyti „Ne“ ir trypti kojomis taip stipriai, kaip tik nori. Gali sušukti ir aš visada ateisiu tau į pagalbą.“

Vaikai turi teisę jausti ir šiltus, ir šaltus jausmus, jie žmonėse pasireiškia natūraliai, nes mes juos turime kaip rankas ir kojas. Bet visi žmonės, net ir vaikai, yra atsakingi už tai, ką jie daro su savo rankomis, kojomis ir jausmais. Mūsų pareiga yra išmokyti juos sveikų emocijų valdymo metodų jų nebaudžiant, nes bausmės dažniausiai tik dar labiau paskatina fizinę agresiją.

Atminkime, kad pyktis dažnai slepia nuoskaudą ar baimę.

Kai šie jausmai pripažįstami, tai visada daug veiksmingiau malšina pyktį, nei tiesiog įvardijus pyktį (tai gali dar labiau jį sustiprinti). „Girdėjau, tu labai pyksti ant Manto. Gal tau skaudu, kad jis dabar nori žaisti ne su tavimi, o su kitu vaiku?“ Taip sakyti dar svarbiau, kai vaikas sako: „Aš jo nekenčiu!“, nes neapykanta nėra jausmas, tai nusistatymas.

„Dabar taip pyksti, kad tau atrodo, kad niekada nenorėsi su juo susitaikyti. Tai ir reiškia žodis „nekenčiu“. Kartais, kai mes labai pykstame, mes jaučiame tokius jausmus net tiems žmonėms, kuriuos mylime. Kai mes tinkamai išsiaiškiname, tuomet atėjus laikui ir susitaikome. Gal nori pasakyti berniukui, koks jautiesi įskaudintas dėl to, kad jis nustūmė tave nuo sūpynių, ir kaip tu dėl to pyksti?“ Vaikas gali paprašyti mūsų pabūti jo balsu ir pasakyti kitam atitinkamus žodžius.

Kiek įmanoma anksčiau leiskime vaikui pajusti, ką jaučia kiti žmonės.

„Pažvelk į Aidą, jis verkia. Man atrodo, tu jį iškaudinai.“ „Ta maža mergaitė pyksta. Įdomu, kodėl.“ „Mėja užsigavo. Ką mudu galėtume padaryti, kad ji pasijustų geriau?“ Svarbu ugdytojui veikti iš savo vidinės ramybės centro.

Tyrimai parodė, kad vienas iš svarbiausių dalykų, kuriuos ugdytojai gali padaryti, kad padėtų vaikams išmokti suvaldyti savo emocijas, yra patiems gebėti išlikti ramiems. Vaikams reikia žinoti, kad ugdytojai yra palaikanti aplinka – saugus uostas kunkuliuojančioje jų jausmų audroje. Jei mums patiems pavyksta išlikti ramiems ir raminti vaiką, jis galiausiai išmoks nusiraminti pats, tai pirmasis žingsnis link emocijų valdymo.

Atsiminkime, kad jie tik vaikai.

Tai, kad Nojus įkando žaidimų draugui, nereiškia, kad užaugęs jis bus smurtautojas. Labai svarbu neleisti vaikui blogai elgtis su kitais, bet pasistenkite vaiką suprasti ir neabejokite, kad jis išmoks tinkamai elgtis. „Visi vaikai kartais supyksta ant savo draugų. Kai paaugsi, tau bus lengviau susivaldyti, kai pyksti.“ Vaikai iš mūsų turi girdėti, kad jiems pavyks užaugti gerais žmonėmis.

Vaikų kompetencijų ugdymas/-sis

Vaikų darželyje „Medutis“ pedagoginis darbas organizuojamas pagal 5 pagrindines kompetencijas:

- 1. Socialinė kompetencija – gyventi ir būti greta, kartu.** Tai toks elgesys ir jo formos, kurias vaikas įvaldo, kad galėtų dalyvauti socialiniame gyvenime, prisitaikyti prie skirtingų socialinių kontekstų / reikalavimų (mokykla, šeima, visuomenė), efektyviai ir konstruktyviai spręstų konfliktus.

Socialinis ugdymas darželyje – itin svarbi ikimokyklinukų ugdymo dalis, apimanti ne vien ugdymo turinį, bet ir visą darželio grupės gyvenimą: jos mikroklimatą, ugdymo proceso organizavimą, grupės bendruomenės narių santykius. Socialinis ugdymas yra sudedamoji pasaulio pažinimo dalyko dalis. Jis grindžiamas istorinės bei geografinės aplinkos pažinimo, tautinio, ekologinio, ekonominio ir pilietinio ugdymo tematika.

- 2. Sveikatos saugojimo kompetencija – sveikai gyventi, saugiai judėti ir veikti.** Ikimokykliniais metais dėmesys teikiamas sveikatos saugojimo ir fiziniams gebėjimams lavinti, kuomet vaikas geba būti aktyvus, judrus, bet prireikus sukaupia dėmesį, geba jausti ir valdyti savo kūną, eidamas, šliauždamas, ropodamas, lipdamas, šokinėdamas. Vaikas susiformuoja nuostatą, kad būtina daug judėti, būti aktyviam, kad augtų sveikas. Tai garantuoja mažyliui lengvesnę prisitaikymą prie mokymosi mokykloje sąlygų, padeda greičiau adaptuotis naujoje aplinkoje, moko atsipalaiduoti, darbą derinti su poilsiu, stiprinti

sveikatą. Vaikui augant ir aktyviai judant, tobulėja viso kūno judesiai. Ikimokyklinis raidos laikotarpis neretai lemia ir tolesnio mažylio mokymo(si) mokykloje sėkmę.

- 3. Pažinimo kompetencija – tyrinėti ir atrasti pasaulį.** Tai – vaiko domėjimasis viskuo, kas yra aplink, gebėjimas sutelkti dėmesį, suvokti, įsiminti, samprotauti, spręsti problemas, kritiškai mąstyti; gebėjimas taikyti įvairius pasaulio pažinimo būdus: stebėti, klausinėti, eksperimentuoti, prognozuoti, ieškoti informacijos ir pan. Vaikas žinių semiasi gyvendamas, žaisdamas, judėdamas, tyrinėdamas aplinką. Mažylio natūraliai stebi tai, kas vyksta aplinkui, nes iš prigimties yra smalsus. Stebėdamas aplinką, ją tyrinėja visais pojūčiais: čiupinėja, uosto, ragauja, girdi, mato. Tai padeda įgyti elementarų supratimą apie žmones, gamtinę ir kultūrinę aplinką, tėvynę ir kt. Todėl ir ikimokyklinės grupės aplinka turi būti turininga ir turtinga, skatinti domėtis, pažinti, tyrinėti, patirti atradimo džiaugsmą.

Vaikų pažinimą praplečia galimybė tiesiogiai bendrauti su bendruomenės žmonėmis, pabuvoti svarbiose kaimo, miesto vietovėse. Draugauti su gamta galima visur: miške, parke, pievoje, kieme, sode, namuose. Buvimas gamtoje suteikia ypatingų galių, sveikatos, stiprybės ir žvalumo. Gamta – šviesių jausmų šaltinis.

- 4. Komunikavimo kompetencija – klausytis, kalbėti, bandyti skaityti, rašyti, išreikšiant save ir bendraujant su kitais.** Ši kompetencija – tai pirmiausia gebėjimas suvokti kalbos prasmes ir ją vartoti. Ši komunikacija reiškiasi visose vaiko gyvenimo srityse: atrandant ir pažįstant save ir pasaulį, bendraujant ir būnant greta su kitais, išreikšiant save ir kuriant, suvokiant žmogaus ir gamtos sukurtą grožį, perimant bendrąsias žmogaus vertybes ir pačiam jas kuriant.

Vaikas, gyvendamas bendruomenėje, išmoksta savo gimtąją kalbą arba kelias, kuriomis bendrauja su savo artimais šeimos nariais. Kalbos tyrinėtojų teigimu, mažylio gyvenimo metai iki mokyklos – kritiškas kalbos perpratimo periodas. Jo metu paklojami visų kalbos procesų – klausymo, kalbėjimo, skaitymo, rašymo – psichologiniai pagrindai, lemsiantys būsimos asmenybės kalbines galias.

J. Bruner teigia, kad kalbos mokymosi sėkmė tiesiogiai priklauso nuo socialinės ir kultūrinės vaiko aplinkos. Čia ypač svarbus suaugusio asmens vaidmuo. Todėl ikimokykliniais metais pedagogas turi palaikyti laisvą vaiko pasakojimą, skatinti jį kurti istorijas, pasakas, pasakoti įvykius, susijusius su jo gyvenimu, su tuo, kas matyta, girdėta, diskutuoti su juo, užduodamas atvirus klausimus, raginti vaikus kalbėtis ir išklaudyti vienas kitą mažose grupelėse ir pan.

- 5. Meninė kompetencija – įsivaizduoti, pajauti, kurti, grožėtis.** Menas laikomas tam tikra kalba ir komunikacijos priemone, kuriai suprasti bei vartoti reikia meninės ir estetiškos kompetencijos. Visos meno sritys (šokis, vaidyba, muzika, dailė) – svarbios mažylio

intelekto raidai, jo meninių, pažintinių, sveikatos saugojimo ir socialinių gebėjimų sklaidai. Meninė ikimokyklinuko kompetencija – tai atvirumas estetiniams įspūdžiams, jautrumas gamtos, vaikų, supančios aplinkos ir meno kūrinių grožiui, poreikis išreikšti save meno kalba, gebėjimas tyrinėti įvairias meninės raiškos priemones, spontaniškai reikšti savo nuotaiką, jausmus, mintis ir santykį su pasauliu, atrasti individualų, savitą raiškos stilių, gebėjimas kurti vaizduojant, muzikuojant, šokant, vaidinant, žaidžiant.

„Bendra gyvenimo“ kompetencija (pagal G. Keller)

- **Savivertė – tai tikėjimas savimi, suvokimas: „aš esu savo gyvenimo šeimininkas“.** Savivertę ugdo įveiktos kliūtys. Vaikas „auga“ ne tada, kai jam viskas paduota, už jį viskas padaryta, bet tada, kai jis įveikia kasdien natūraliai iškylančius sunkumus, pavyzdžiui, kai mokosi vaikščioti, pats valgyti, apsirengti. „Auga“, kai jam leidžiama daryti viską pačiam, kai, sukaupęs visas jėgas, atkakliai siekia užsibrėžto tikslo. Suaugusiajam svarbu pastebėti ir įvardinti vaiko pasiekimus, tuo parodant, jog mažylis jau paaugo. Tačiau kaip elgtis su vaiku, kai jis daro klaidas ar elgiasi netinkamai? Vaikai dažnai patys nesupranta, kodėl jie netinkamai elgiasi, todėl suaugęs asmuo turi įvardinti mažylio jausmus, norus, elgesį. Jis privalo pasakyti „Suprantu, kaip tu jautiesi... ko nori...“. Suaugusiųjų pareiga kantriai, su didele atsakomybe ir meile mokyti vaiką ne tik taisyti klaidas, bet ir jų neišsigąsti. Aukštai pakelta „kokybės kartelė“, kurią ne visi gali įveikti; skatinama konkurencija, kuri neva vaiką verčia tobulėti, – tai nusikaltimas mažylio atžvilgiu, nes ugdo nusivylusius savimi ir gyvenimu pralaimėtojus.
- **Pasitikėjimas pasauliu ir žmonėmis, suvokimas „gyventi saugu ir gera“.** Pirmaisiais septyneriais vaiko gyvenimo metais turime jam parodyti, kad pasaulis yra geras. Visa tai tam, kad užaugęs juo tikėtų. Tai šiandien padaryti nėra lengva, nes gyvename baimės ir mirties kultūroje. Tik prisiminkime, ką mums rodo televizija, siūlo žiniasklaida. Gėrio, meilės, optimizmo spinduliui labai sunku prasimušti pro negatyvo debesis. Taigi, ką renkasi nūdienos pedagogas – meilę ir pasitikėjimą ar baimę? Nelaimių gali atsitikti, bet tai – ne priežastis sugriauti vaiko pasitikėjimą žmonėmis. Mažylis turi pamilti pasaulį, kad užaugęs norėtų padaryti jam kažką gero.
- **Drąsa gyventi, džiaugtis, spinduliuoti optimizmą ir energiją.** Visa tai būtina tam, kad vaikas sėkmingai keliautų per gyvenimą. Labai svarbu mažyliui ugdyti nuostabos jausmą, t. y. gebėjimą matyti, kaip prieš akis „skleidžiasi gyvenimas“, ir visa širdimi tuo džiaugtis. Neskubėkime vaikui duoti visko iš karto, šiandien. Geriau leiskime jam svajoti, tikėtis. Taip mes ikimokyklinukui „užauginsime sparnus“ – gebėjimą laukti svajonės, kantriai siekti

rezultato. Tuomet rytojus jam išauš nuostabus ir nepakartojamas. Jei neturi ko laukti, ateina pilkuma ir nuobodulys.

- **Smalsumas, nuostabos jausmas, lydintis visą gyvenimą.** Greiti ir paruošti atsakymai neskatina vaiko smalsumo, o ypač tie, kurie didelę realybę sutalpina į mažą, dažnai „sausą“ paaiškinimą. Suteikime mažyliui laiko ir galimybę pažinti, tyrinėti, klausti, stebėti, mėstyti, samprotauti.
- **Atvirumas naujovėms, pasikeitimams, iššūkiams.** Pasaulis nuolat keičiasi, todėl privalu leisti vaikui atvira širdimi priimti naujoves. Ar pavyks, daug priklauso nuo to, ar šalia esantis pedagogas pats nori tobulėti, ar nėra prisirišęs prie „seno modelio“.
- **Valia – gebėjimas įveikti gyvenimo krizes, noras mokytis, tobulėti, nepasiduoti sunkumams.** Visi žinome posakį: „Yra valia – yra žmogus, nėra valios – nėra žmogaus“. Labai dažnai gabius asmenis sužlugdo būtent valios stoka. Valią ugdo dienos, savaitės, mėnesio, metų ritmas, taisyklių, ritualų laikymasis. Juk gyvendami turime susitaikyti su daug kuo: yra žodžiai „reikia“, „gana“. Kartais tenka apriboti savo norus, poreikius vardan savęs paties.
- **Socializacija – „tiltas“ tarp savęs ir pasaulio.** Kito žmogaus supratimas – tai gebėjimas savo širdyje surasti vietos jo jausmams ir mintims. Tai – vertybė ir stiprybė, kuri moko rasti ryšį su aplinkiniais ir saugo patį asmenį nuo vidinės tuštumos, kurią dažnai mūsų dienomis užpildo įvairios priklausomybės. Todėl dabarties suaugusiųjų pareiga – ugdyti vaiko socialumą, t. y. gebėjimą bendrauti ir bendradarbiauti su aplinka taip, kad jame išliktų pasitikėjimas, smalsumas, atvirumas, valia, drąsa, veržlumas.

Auklėtojas

Vaikų darželyje „Medutis“ humanistinės pedagogikos idėjų įgyvendinimo viltis daugiausiai siejama su auklėtojo asmenybe ir tik po to – su metodine sistema. Jeigu humanistinės pedagogikos idėjos ir suvokimas atgys auklėtojo širdyje ir taps jo dvasine būseną, tuomet ir metodinė sistema įgaus prasmę. Priešingu atveju, autoritarinio auklėtojo rankose netgi patys geriausi metodai pavirs manipuliavimo vaikais priemone.

Dvasingumu grįsta humanistinė pedagogika palaiko klasikinį teiginį: auklėtojas nuolat turi užsiimti saviugda, saviakla, pedagoginiu tobulėjimu.

Auklėtojas turi būti taurumo ir didžiadvasiškumo, nuoširdumo ir užuojautos, gražios kalbos ir gėrio, kantrybės ir bendradarbiavimo pavyzdys.

Šiuos ir kitus atitinkamus bruožus auklėtojas parodo kasdieniniuose santykiuose su vaikais, tėvais, kolegomis, savo šeimos nariais, su visais.

Vaikų darželio „Medutis“ auklėtojas:

- Mandagus, atidus, nuoširdus.
- Kalba tyliai, ramiai (netriukšmauja, nešaukia, nemosikuoja rankomis, negrasina).
- Visada turi paruošęs šypsena, švelnumą, padrašinantį žodį ir gerus pamokymus visiems vaikams.
- Emociškai brandus (geba pripažinti savo ir vaikų jausmus, valdyti ir tinkamai išreikti savo jausmus).
- Turi kūrybingos kantrybės.
- Dirba kūrybiškai, praturtina savo žinias skaitydamas reikiamą literatūrą.
- Nepaliaujamai tobulina savo charakterį. Rūpinasi savo asmeniniu ir bendruomeniniu augimu.
- Tobulina pedagoginį meistriškumą.
- Vadovaujasi humanistinės pedagogikos teiginių visuma.

Vaikų darželio „Medutis“ auklėtojas:

- Iš visos širdies myli kiekvieną vaiką ir parodo atsidavimą.
- Jaučia gilią atsakomybę už kiekvieno vaiko dabartį ir ateitį.
- Stengiasi suprasti ir būti šalia kiekvieno.

Brandaus ugdytojo charakteristika

1. Kai jį kritikuoja, jis supranta, kad kritikoje gali būti informacijos savęs tobulinimui.
2. Jis žino, kad gailestis sau bevaisis ir infantiliškas: praktiškai, tai būdas dėl savo nusivylimų apkaltinti kitus.
3. Jis išlaiko vidinę pusiausvyrą ir neleidžia sau įvairiose situacijose prarasti savitvardos.
4. Įtemptose situacijose jis išlieka ramus, vadovaujasi logika ir sveiku protu.
5. Jis jaučia atsakomybę už savo veiksmus bei sprendimus ir nekaltina kitų, kai kas nors vyksta ne taip.
6. Jis neparodo nekantrumo dėl neilgų sutrukdyimų, suprasdamas, kad reikia atsižvelgti ir į kitų patogumą.
7. Jis pralaimi geruoju, priimdamas pralaimėjimą ir nusivylimą be skundų, pykčio ir keršto planų.
8. Jis anksčiau laiko nesirūpina tuo, kas nuo jo nepriklauso.
9. Jis nesigiria, nesipuikuoja, o kai jį giria ar sako komplimentus, jis priima juos ramiai su dėkingumu ir be dirbtino kuklumo.
10. Jis nuoširdžiai ir geranoriškai džiaugiasi kitų pasiekimais.
11. Jis mandagiai išklauso kitų nuomones ir, jeigu jo požiūris skiriasi, ramiai pristato savo

nuomonę, bet neįrodinėja ir nesivelia į ginčus.

12. Jis kritikuoja ne žmones, bet jų poelgius.

13. Jis sudaro konkretų savo planų, įsipareigojimų sąrašą ir stengiasi remiantis protingumo kriterijais iš eilės jį vykdyti.

14. Jis nieko nedaro neapgalvojęs ar paveiktas trumpalaikių nuotaikų.

15. Jis parodo savo brandumą:

- pripažindamas, kad Viešpats yra daug galingesnė jėga už jį patį ir turi didelės reikšmės jo gyvenime;

- supranta, kad jis – žmonijos dalelė, kad kiti gali daug jam duoti, o jis pats dalintis su kitais tuo, kas dovanota jam.

(Iš „Moralinių ir dvasinių vertybių sąrašo“, naudojamo Los Andželo miesto mokyklose)

Vaikų darželyje „Medutis“ yra 32 auklėtiniai. Vaikai suskirstyti į 2 grupes („Bitučių“ (2-4 m.) ir „Meškučių“ (4-6 m.)), kuriose yra po 16 vaikų. Kiekviena grupė turi po 2 auklėtojas.

Ugdomojo - lavinamojo turinio planas

Vaikų darželis „Medutis“ įgyvendina ugdomąjį - lavinamąjį turinį pagal žemiau pateiktas kryptis ir pateiktą planą:

Nr.	Kryptis	Užsiėmimų skaičius per savaitę	Savaitės diena
1	Kalbos vystymas Pasiruošimas skaitymui ir rašymui	Pagal poreikį	
2	Matematinio suvokimo vystymas	Pagal poreikį	
3	Susitikimas su Personažu: pasakų skaitymas, pokalbiai, multiplikacinių filmų peržiūra ir aptarimas, vaidinimai, kitos įvairios veiklos	Pagal poreikį	
4	Anglų kalba	1	Pirmadienis
5	Piešimas, aplikacija, lipdymas, dailė	Pagal poreikį	
6	Sporto užsiėmimai	1	Antradienis
7	Muzika	1	Trečiadienis
8	Euritmija	1	Ketvirtadienis
9	Drama	1	Antradienis

10	Plaukimas	1	Penktadienis
11	Darbinė veikla	Pagal poreikį	
12	Žaidimai	Pagal poreikį	
13	Supažindinimas su aplinkiniu pasauliu	Pagal poreikį	
14	Pasivaikščiavimai lauke	Kasdien	

Šis ugdomasis – lavinamasis planas neapima visiškai visų vaikų darželio gyvenimų pusių. Planą galima koreguoti pagal susiklosčiusias aplinkybes.

Ugdomojo - lavinamojo turinio pagrindinės sąvokos

I. Kalbos vystymas. Pasiruošimas skaitymui ir rašymui

Kalbos vystymas

- Rami, santūri, apgalvota kalba.
- Visiškas ir nuoseklus minčių išsakymas.
- Teisingas žodžių tarimas.
- Žodyninių atsargų praturtinimas.
- Kalbos apvalymas nuo neatitikimų leksikai, nuo tarmių.
- Graži kalba, mandagumas.
- Kalbinis bendravimas.

Pasiruošimas skaitymui.

- Būtinų įgūdžių žodžių ir sakinių skaitymui įsisavinimas.
- Žodžio objektyvacija (supratimas, matymas), garsų skyrimas žodyje, garsų sekos stebėjimas (garsinė žodžio analizė).

II. Matematinė įgūdžių ir vaizdinių vystymas

- Supratimas: daug, mažai; didelis, mažas; ilgas, trumpas; aukštas, žemas; arti, toli; storas, plonas; sunkus, lengvas; stambus, smulkus; daugiau, mažiau; lygus, nelygus (sulyginimas panaudojant didaktines medžiagas); šiuos supratimus aiškiname svarstyklių pagalba (daug, mažai; daugiau, mažiau; sunkus, lengvas); liniuotės ar metro pagalba (ilgas, trumpas;

daugiau, mažiau; lygus, nelygus).

- Geometrinės figūros : tiesi linija, spindulys, atkarpa; apskritimas, ovalas; kampas, trikampis, keturkampis, lygiakampis, kvadratas, daugiakampis.
- Skaičiavimas suvokiant kiekį (kartu su pirštais naudojame skirtingas didaktines medžiagas) – dešimčių, dvidešimčių ribose.
- Suvokimas: sudėtis, atimtis, lygu. Atitinkami ženklai: „+“ (plius), „-“ (minus), „=“ (lygu).
- Sudėtis ir atimtis 10-čių, 20-čių ribose. Pereinant į dešimtis (nuo 10 iki 20) ir iki 10-ties. Skaičiavimas kas du, tris, keturis, penkis (pvz. 2,4,6...).
- Veiksmai mintinai ir su vizualine - didaktine medžiaga.

Didaktinės priemonės

Šiems ir kitiems suvokimams įsisavinti padeda didaktinės medžiagos:

Geometrinės figūros, iškirptos iš kartono, kiekviena trijų dydžių: didelė, vidutinė, maža, ir trijų spalvų – raudona, geltona, žalia. Taigi, mums reikia 9 lygiakraščių trikampių (kiekvienas trijų dydžių ir trijų spalvų), taip pat 9 kvadratų, 9 stačiakampių, 9 apskritimų, 9 ovalų, 9 daugiakampių (pageidautina tiek pat nelygiakraščių trikampių). Viso dėžutėje 63 figūros. Figūrų dydį parenkame atitinkamai pagal kvadrato dydį: didelis kvadratas 8 x 8 cm, vidutinis 6 x 6 cm, mažas 4 x 4 cm.

III. Susitikimai su personažu: knygų skaitymai, multiplikacinių filmų peržiūra ir aptarimas, pokalbiai, vaidinimai

Maždaug kartą per savaitę pas vaikus ateina darželio personažas (Bitė arba Meškinas), kuris praveda vaikams pažintinius užsiėmimus.

- Vaikai klausosi auklėjamojo ir ugdomojo charakterio pasakas apie draugystę, gerį, tarpusavio pagalbą, užuojautą ir t.t. (vaikams neskaitome kūrinių apie monstrus, apie siaubus, žudymus, plėšimus, nedorovę ir pan.).
- Aptariama tai, ką perskaitė, pokalbiai pagal turinį; pokalbio tikslas – vaikų leksikos ir vaizduotės praplėtimas, gebėjimo suprasti kūrinio esmę vystymas.
- Čia pat vyksta multiplikacinių filmų peržiūra (pagal tas pačias temas); komentarai ir diskusijos apie tai, kas buvo pamatyta. Vaikų suvokimo tvarkymas, gražios kalbos ir geros veiklos orientyrų kūrimas.
- Personažas gali kartu dalyvauti ir jau suplanuotuose, vykstančiuose užsiėmimuose.

IV. Anglų kalba

Užsienio kalbų mokymas pagrįstas gyvu, gyvenimišku bendravimu ir turiniu, o ne tik daiktų įvardinimu. Auklėtojo asmenybė – svarbiausia sąlyga vaikams įsisavinti kalbą. Vaikai greičiau, natūraliau ir laisviau pradės kalbėti naująja kalba, jeigu mokytojas bus linksmas, mylės ir galės žaisti su jais, bendraus su kiekvienu, teiks džiaugsmą ir bus įdomi, gyvybiškai svarbi būtinybė vaikui, negu su auklėtoju, kuris stovi mokytojo pozoje ir stengiasi pasiekti tikslą naudodamas frazių vertimo ir atskirų žodžių įsiminimo būdus.

Geriau, jeigu auklėtojas – užsienietis – bendraus su vaikais tiktai savo kalba. Nesant tokiai galimybei, užsienio kalbą moko darželio pedagogai. Jie skaito eiles, pasakoja paprastas istorijas, stengiasi tam tikrus dalykus išsiaiškinti daiktų ir ekspresijos pagalba, dažnai ir su variantais pakartoja vieną ir tą patį, stengiasi pakviesti vaikus bendravimui džiaugsmo, žavėjimosi, nuostabos, pasitenkinimo reiškimo pagalba, stiprina ir palaiko kiekvieno vaiko bandymus kalbėti kita kalba.

Kuo daugiau laiko užsienio kalbos mokytojas praleidžia su vaikais (veda užsiėmimus, vaikšto, pusryčiauja ir pietauja ir t.t) ir kuo daugiau jis su jais bendrauja savo kalba, tuo greičiau vaikai įsisavina naująją kalbą.

Šis užsienio kalbos įsisavinimo būdas pagrįstas ta pačia vaikų psichologijos funkcija (kalbos funkcija), kuri davė vaikams galimybę įsisavinti gimtąją kalbą be jokių užsiėmimų ir gramatinių normų išmokimo. Iki 6 - 7 metų amžiaus ši funkcija dar veikia vaikuose ir jie pradės kalbėti kalba to žmogaus, kuris padės atrasti jiems gyvenimo prasmę.

V. Piešimas, aplikacija, lipdymas, dailė

Ši veikla pasitarnauja ugdant vaikuose meninius - estetinius suvokimus, protiniam vystymuisi, fantazijos pasireiškimui ir grožio pajautimui. Tuo pat metu vaikuose auga kilnus jausmas daryti gera, teikti pasitenkinimą ir džiaugsmą tėvams ir artimiesiems savo dirbiniais, dovanomis. Šiuose užsiėmimuose vaikai:

- Mąsto apie grožį; mokosi vertinti ir sulyginti meninius kūrinius.
- Įgyja piešimo, lipdymo ir aplikacijų įgūdžių.
- Išmoksta išreikšti įsivaizduojamą žodžiu ir atlikti praktiškai.
- Ugdomi motyvaciją paskirti gražius dirbinius artimiesiems (tėvams, šeimos nariams...).
- Mokosi įvertinti savo kūrinį arba piešinį.
- Įgyja įprotį priimti, siekti ir įvertinti meno kūrinius.

Dailės ankstyvasis ugdymas padeda vaikams kontroliuoti kūną, suvokti save erdvėje, lavina jo

stambiają ir smulkiąją motoriką, ugdo kalbinius įgūdžius, emocinę raišką, įsivaizdavimą. Dailė ir darbeliai – vienas maloniausių užsiėmimų, kurių metu vaikai mokosi pažinti spalvų pasaulį, perprasti įvairias dailės, piešimo, keramikos technikas, ugdyti pasitikėjimą savimi. Dailės pamokėles darželyje veda dailės auklėtojos.

VI. Sporto užsiėmimai

Sportiniai užsiėmimai naudingi vaikų protinei veiklai, nes gerina mąstymą ir psichinę sveikatą, padeda įveikti nerimą ir nervinę įtampą; didina ištvėrmę, tvirtina kūną bei stiprina širdį (dėl pastovaus ir intensyvaus fizinio krūvio širdis tampa stipresnė). Sportas taip pat formuoja charakterį, didina atsakomybės jausmą, kuria draugystę, atsiranda nauji įgūdžiai, bendravimas, reiškiasi komandinis darbas, iššūkių įveikimas, o galiausiai – tai maloni veikla.

VII. Muzika

Muzika yra vaikų sielos maistas ir jie ją labai mėgsta. Ji padeda vaikams išreikšti savo jausmus, atsipalaiduoti, mėgautis, įgyti teigiamų emocijų ir energijos. Užsiėmimų metu vaikučiai klausosi įvairios muzikos, patys dainuoja, šoka, groja įvairiais muzikos instrumentais, vaidina. Muzikos pamokas darželyje veda muzikos pedagogė.

VIII. Euritmija

Euritmija – tai meno rūšis, jungianti į visumą kalbos, muzikos, judesio raiškos priemones. Tai judesio ir muzikos užsiėmimas, ugdantis dėmesio sukaupimą, erdvės pajautimą, vikrumą, judrumą, muzikalumą, kalbą ir harmonizuojantis visą vaiko asmenybę. Tai vaiko sielos kalba, padedanti pajusti vidinę ir išorinę erdvę, jas valdyti. Euritmija lavina gebėjimą laisvai judėti ir atveria judesio grožį. Padeda jausti erdvę (viršus - apačia, kairė - dešinė, priekis - nugara). Puoselėja jautrumą, dėmesį, vikrumą. Lavina klausą, ritmo ir melodijos pajautimą, moko išreikšti jausmus judesiu. Euritmijos užsiėmimai vaikų darželyje pagrįsti pamėgdžiojimo principu ir vyksta vieną kartą per savaitę. Euritmijos užsiėmimus veda euritmijos specialistas.

IX. Drama

Dramos užsiėmimų metu vaikučiai mokosi puoselėti meninį skonį, atskleisti savo ypatingus gebėjimus, suvokti aplinką visais jautimais, tapti jautriais, dėmesingais, smalsiais, harmoningais bei kuriančiais žmonėmis. Vaizduotė - kūrybos pagrindas, ji išugdoma tik kūrybos procese. Vaikų žaidimai - tai lyg teatrinio meno pirminiai modeliai. Dramos užsiėmimus veda aulėtojai, patys vaidindami bei leisdami vaidinti vaikams. Taip pat vyksta pastovios išvykos į lėlių teatrą.

X. Plaukimas

Plaukimas - viena tinkamiausių sporto šakų vaikų sveikatai stiprinti. Jis yra naudingas žmogaus organizmui daugeliu požiūriu, nes tvirtina viso kūno raumenis, gerina laikyseną ir padeda atsipalaiduoti. Kartą per savaitę darželio vaikai, kuriems yra virš 4 metų, vežami į baseiną, kur treneris mokina juos ne tik plaukti, bet ir tam tikros disciplinos.

XI. Darbinė veikla

- Apsitarnavimo ir patarnavimo kitiems įpročių įgijimas; pusryčių ir pietų padengimas; nurinkti nuo stalų indus, padėti suaugusiems; savarankiškai apsirengti ir nusirengti; laikytis švaros; sutvarkyti kambarį, žaislus ir priemones gražinti į savo vietas (išskyrus sunkiai atliekamus vaikams ir nehygieniškus darbus).
- Dėkingumo jausmo vystymas tiems, kas jiems padeda arba kažką dėl jų padaro (pastebėti ir išreikšti dėkingumą).
- Užsiėmimuose apie darbą vaikai klauso pokalbių apie darbo naudą, praktiškai įsisavina paprastus darbinius įpročius, vysto poreikį daryti gerus darbus, netingi pasitarnauti vienas kitam ir suaugusiems, patiems nuspėti, ką reikia padaryti arba pasiūlyti pagalbą kitiems.

XII. Žaidimai

- Kolektyviniai žaidimai su taisyklėmis ir su aktyviais fiziniais judesiais (greitis, šuoliukai, bėgimas, kliūčių įveikimas, baimės įveikimas, drąsa, sumanumas, ištvėrmė...); vaikai nesivaržo, nėra laimėtojų ir pralaimėjusių; bendros linksmybės, šventinė nuotaika.
- Lavinamieji žaidimai, reikalaujantys: nuovokumo, palyginimo, patirties, stebėjimo, tikslumo, aptarimo, prielaidos, gražaus atlikimo.
- Žaidimai, panaudojant didaktinę medžiagą, su žaislais ir lėlėmis.
- Žaidimai vaizduotės, valios, smalsumo, tikslo siekimo vystymui, o taip pat

bendradarbiavimo ir tarpusavio supratimo, nusileidimo kitam ir vienas kito palaikymo ugdymui.

XIII. Supažindinimas su aplinkiniu pasauliu, bendravimas

- Žinios apie tai, kas artimieji, kokiame giminystės arba kitame ryšyje su jais jie yra; kas jais rūpinasi ir ką reiškia rūpinimasis.
- Žinios, kokiame mieste, kaime, šalyje jie gyvena.
- Žinios apie tėvynę, apie tėvynės pavadinimą, apie tėvynės meilę ir kodėl žmonės myli tėvynę.
- Žinios apie kitas šalis.
- Bendravimo įpročiai su kitais (artimaisiais, pažįstamais, nepažįstamais, vyresniais ir jaunesniais) – mandagumas, pagarba, atitinkamos leksikos ir ekspresijos įvaldymas.
- Miestas ir gyvenimas mieste; kaimas ir gyvenimas kaime; gamta ir santykis su gamta, jos saugojimas.
- Atsargumas – nieko negadinti, nekenkti sau arba kitiems.

Šie užsiėmimai įveda vaiką į gerą santykį su žmonėmis ir su aplinka; veda prie supratimo, kad be jo dar yra ir kiti, ir kitais taip pat reikia rūpintis, kaip suaugę rūpinasi juo.

XIV. Pasivaikščiavimai

Darželio auklėtinius kiekvieną dieną išvedame į gryną orą, suteikiame galimybę pabėgioti, pažaisti, tuo pat metu duodame nurodymus apie gerumą, bendraujame įdomiomis temomis. Kartais pasivaikščiavimo turinys priklauso nuo oro (lietus, vėjas, sniegas), nuo atsitiktinių įvykių, kurių dalyviais būna vaikai. Pasivaikščiavimų metu vystome rūpinimosi ir bendravimo vienas su kitais įpročius. Atsižvelgiant į oro sąlygas, vaikų nuotaikas ir kt. priežastis, pasivaikščiavimais lauke gali būti arba žaidimai kieme, arba išvykos į žaidimų aikšteles.

Užsiėmimo charakteris

Vaikų darželyje tikslingai nukreiptas auklėjamasis ir ugdomasis darbas su vaikais vyksta laisva užsiėmimo forma, o ne pamokos forma (kaip mokykloje). Tam tikra prasme užsiėmimas panašus į

pamoką (pavyzdžiui, nustatytas laikas, bendra tema, kylanti iš programos, auklėtojo vadovaujantis vaidmuo), bet pagrindinis skirtumas tame, kad užsiėmimas visiškai atsižvelgia į impulsyvių vaikų prigimtį ir jų poreikį žaisti. Užsiėmimas iš vaikų nereikalauja atsakomybės pojūčio ir dėmesio įtempimo. Humanistinės pedagogikos sąlygose auklėtojas sutinka su vaiko unikalios prigimtimi, ir šio sutikimo pagrindu išreiškia ir vysto ją.

Užsiėmimas vyksta tam tikru laiku, atsižvelgiant į dienos ritmą, tęsiasi 30-35 minutes, baigiasi taip pat tam tikru laiku.

Užsiėmimą veda auklėtojas arba papildomas pedagogas, kuris iš anksto ruošia užsiėmimo planą ir turinį, o taip pat aprūpina didaktine medžiaga, iš anksto patikrina techniką.

Priklausomai nuo metodų, nuo užsiėmimo charakterio, o taip pat žiūrint, kokius veiksmus vaikai turi atlikti, juos galima susodinti aplink stalą arba ant kilimo. Galima vaikams duoti laisvę patiems laisvai susėsti aplink mus: prisėsti ant kėdutės, ant kilimėlio, prigulti, stovėti arba keisti padėtį. Svarbiausia juos nuteikti mūsų klausytis, klausinėti, sekti nurodymais.

Užsiėmimo metu auklėtojas veikia kartu su vaikais: piešia su vaikais, jeigu piešimas; šoka su jais, jeigu šokimas; dainuoja, jeigu dainavimas; matematikos metu skaičiuoja kartu su vaikais. Taigi, auklėtojas iš vienos pusės kažką aiškina, pasakoja, bet, iš kitos pusės, veikia kartu su vaikais ir suteikia jiems galimybę imti iš savęs pavyzdį ir sekti jo veiksmis.

Užsiėmimui negalima kelti griežtų rėmų, bet neabejotinai reikia iškelti reikalavimą: užsiėmimas pažadina vaikuose džiaugsmą ir stropumą. Užsiėmimą reikia nutraukti, jeigu vaikai nuobodžiauja ir praranda susidomėjimą. Jeigu užsiėmimo metu vaikai su džiaugsmu bendradarbiauja su auklėtoju, tai reiškia, kad jie asmeniškai įsijungę į pedagoginį procesą, t.y. tas procesas nukreiptas į kiekvieną asmeniškai. Jeigu užsiėmimo metu vaikas nuobodžiauja, tai reiškia, kad jis atsijungia nuo pedagoginio proceso ir auklėtojas turi pašaukti ir sugrąžinti jį. Bet, kaip jau paminėta, geriau nutraukti užsiėmimą ir vaikų dėmesį nukreipti į tokią veiklą, kuri grąžins jiems džiaugsmą.

Vystymasis, suaugimas, laisvė

Vaikas yra prigimtinių poreikių ir funkcinių jėgų vienovė ir visuma. Jo asmenybės vystymasis priklauso nuo šių jėgų vystymo. D. Uznadze pažymi, kad vaike prigimtinais pasėta jo būsimos asmenybės sėkla. Iš šios sėklos išauga trys aistros. Jų visuminis patenkinimas ir vystymas veda vaiką link jo būsimos asmenybės. Šios aistros yra: vystymasis, suaugimas ir laisvė. Vaikas be jų neegzistuoja.

Vystymasis – tai prigimtinių galimybių pasireiškimo procesas ir jų pavirtimas realybe. Vaikas turi galimybę kalbėti, tiesiai eiti, galvoti, atlikti valingus poelgius, stebėti, įsiminti ir pan. Neįmanoma įvardinti viso vaiko prigimtinių galimybių kiekio. Bet vaikas nepradės kalbėti nuo gimimo, arba

vaikščioti, arba mąstyti. Šios prigimtinės galimybės pačios siekia pasireikšti ir virsti realybe.

Jeigu vaikui padėsime pasireikšti vidinėms jėgoms, tai gausime du rezultatus: visų pirma, vaikas bus mumis patenkintas, mes tapsime gyvybiškai svarbiu jam žmogumi ir jis pats parodys daugiau aktyvumo; visų antra, mūsų išmintingos ugdomosios pagalbos sąlygose vaikas anksčiau pasieks vidinių jėgų pasireiškimą, ir, kas svarbiausia, maksimaliame lygmenyje.

Vadinasi, vystomajame procese vaikas pralenkia savo paties prigimtį, perkelia savo vakarykštę dieną į šiandieną.

O jeigu mes jam nepagelbėsime, tada vystydamasis savo nuosava jėga jis pasieks tik tą lygmenį, kurį sugebės pasiekti stichinė aplinka. Stichinė aplinka negali garantuoti tikslingai nukreipto ir visapusio vystymosi. Todėl atsitinka taip (ir taip atsitinka masinėje praktikoje), kad vaikas ne apreiškia ir neišvysto duotų gamtos galimybių.

Apie kokių jėgų vystymą(si) konkrečiai eina kalba?

Mes kalbame apie emocinių, fizinių, protinių, moralinių, estetinių ir dvasinių jėgų vystymą(si). Mes kalbame apie pažintinių jėgų vystymą(si): pastabumas ir dėmesys, valia ir drąsa, geros mintys ir graži kalba, smalsumas ir nuostaba, fantazija ir įsivaizdavimas.

Išsivystęs žmogus pasieks daugiau gyvenime, negu neišsivystęs.

Auklėtojas, bendraudamas su vaiku nuolatos vadovaujasi jo prigimtinių jėgų vystymo(si) idėja. Kartu auklėtojas atkreipia dėmesį į tokią natūralaus vystymo(si) proceso taisyklę:

Vidinių jėgų vystymas(is) galimas tik sunkumų įveikimo sąlygomis.

Iš to seka, kad auklėtojas siūlo vaikams klausimus, uždavinius ir užduotis, kurių sprendimas reikalauja iš vaikų tam tikrų pastangų. Užduotis, kurią vaikas lengvai išsprendžia, nepadės vystytis. Klausimas, į kurį vaikui žinomas atsakymas, nepadės vystytis. Tie uždaviniai, užduotys, klausimai ir kitos didaktinės priemonės, kurios nereikalauja dėmesio sutelkimo, pastabumo, mąstymo, nepadės vystyti vaiko prigimtinėms jėgoms. Vaikai ir nemėgsta tokių užduočių. Auklėtojas ruošia vaikams tokią medžiagą, apie kurią galima pasakyti: „Pusiau aišku, pusiau – ne“. Kartu su tuo stimuliuoja vaikus mąstyti, bandyti, pastebėti. Moko būti atsargiais, neskubėti. Uždavę užduotį, neskubina vaikų atsakyti. Džiaugiasi elgesiu tų, kurie duoda apgalvotus atsakymus, kas veikia apdairiai, stengiasi neapsirikti. Padeda užvedančiomis ant kelio replikomis ir užuominomis, parodo pavyzdį, kaip įveikti sunkumus. Kai sunkumų įveikimas susijęs su reikšmingu patobulėjimu, žavisi sėkme ir duoda jiems taip pat patirti pažinimo džiaugsmą, pasiekimus. Suklydus ne priekaištuoja vaikams, bet padeda susigaudyti.

Poreikis suaugti atsiranda jau esant 2 metų amžiaus ir stiprėja sekančiais metais. 3-6 metų vaikas žino, kad jis mažas, bet jau dabar nori būti didesnis. Mažas vaikas mėgsta elgtis kaip suaugęs, būti įsitraukusiu į suaugusiųjų veiklą. Poreikis suaugti dalinai patenkinamas žaidimų veiklose. Žaisdamas vaikas ruošia save ateinančiam gyvenimui. Tokie žaidimai, kaip „daktarai“, „mokytojai“,

„statybininkai“ ir t.t. duoda vaikams galimybę įsivaizduoti save suaugusiais ir veikti taip, kaip veikia suaugę.

Poreikio suaugti dėsningumas tame, kad vaikas patenkina šitą poreikį pirmiausiai tarpusavio santykiuose su suaugusiais. Tai reiškia, kad vaikas dažnai turi girdėti iš suaugusiųjų, ar tai būtų tėvai, artimieji ar auklėtojai, kad jis jau suaugęs. Tai reikia išreikšti įtikinamai („Tu jau suaugęs“), su džiaugsmu („Kaip gerai tu mums padedi!“, „Kokį gerą darbą tu padarei!“, „Kaip protingai tu pasielgei!“ ir t.t.), su nuostaba („Pasirodo, tu gali!“, „Nejaugi tai tu padarei?“ ir t.t.). Auklėtojas retai primena vaikui, kad jis dar mažas. Vietoj to jis dažnai kreipiasi į vaiką kaip į suaugusįjį ir prašo pagalbos savo reikaluose, kalbasi su vaikais kaip su suaugusiais, patiki atlikimą ko nors kaip suaugusiam, ir, apskritai, elgiasi kaip su suaugusiu. Jeigu vaikas auga tokioje geranoriškoje tarpusavio santykių aplinkoje, tai socializacijos procesas bus neskausmingas, vaikas taps rimtas, jame užgims atsakomybės ir rūpinimosi jausmai. Negalima dirbtinai pratęsti vaikystės, būtina teisingomis pedagoginėmis priemonėmis pagreitintiėjimą į suaugimą. Tai nereiškia, kad mes atimsime vaikystę, nes tikroji vaikystė – tai suaugimo procesas. Jeigu mes padėsime vaikui praeiti šį kelią ir pagreitinsim jo žingsnius, jis nusiteiks bendradarbiauti su mumis ir pats padės mums save auklėti.

Poreikis laisvėti – vienas iš stipriausių dvasinių siekių. Čia yra toks paradoksas: vaiko prigimtis žino, kad viskas kažkieno nustatyta, apibrėžta, ir visi laikosi nepakeičiamų taisyklių. Vaiko prigimtis žino ir tai, kad vaiko gyvenimiškų būtinybių patenkinimas, jo pavertimas žmogumi priklauso nuo suaugusiųjų, tėvų, artimųjų, auklėtojų ir mokytojų. Todėl, iš vienos pusės, vaikas, ypatingai pirmaisiais gyvenimo metais, visiškai priklauso nuo suaugusiųjų (tai taip pat gamtos įstatymas), bet iš kitos pusės, jame gimsta būtinybė laisvei, kuri nukreipta į tai, kad ta priklausomybė būtų nuimta. Kaip buvo pasakyta, ši būtinybė stiprėja su amžiumi (pasiekdama kritinį tašką paauglystės periodu), ir, jeigu mes nepadėsime vaikui pajusti laisvės, o atvirkščiai, netgi apribosime šį dvasinį siekimą, tai paauglystės amžiuje mes susidursime su konfliktais, kai paauglys pradės reikalauti laisvės, o suaugę tam priešinsis, suprasdami, kad jis tai laisvei dar nepasiruošęs. Laisvė – pažintinė būtinybė. Paauglys siekia laisvės dar nepažinęs paslėptos joje būtinybės, tiesos, taisyklės, viso to, kam mes turime paklusti, jei trokštame laisvės. 3-6 metų vaikas nekantrauja atlikti kokią nors veiklą ir jis neklauso nurodymų iki galo. „Žinau, žinau... Aš pats“, - sako jis. Iš tikrųjų jis negali, bet jam atrodo, kad gali. Dėl to, kad vaikas įgavo patirties ir suprato, kiek svarbu nepriklausomam veiksmui šio veiksmo taisyklių žinojimas (ir, žinoma, įpročių įsisavinimas šiam veiksmui atlikti), galima naudoti bandymo be rezultato pedagoginį metodą, „nesigauna“, „taip negalima“. Žinoma, šį metodą naudojame tik tiems veiksmams, kurie nepakenks vaikui ir nesuteiks jam pralaimėjimo jausmo.

Tam, kad vaikas jaustų būtinybės laisvei patenkinimą, pajautų laisvę, reikia nustatyti taip

vadinamą laisvo pasirinkimo principą. Auklėjimo, mokymo ir vystymosi procese mes negalime suteikti vaikui visiškos laisvės: tegul mokosi arba nesimoko, tegul seka mūsų nurodymais, jeigu nori, arba nekreipia į juos dėmesio. Taip mes negalėsime auklėti ir apmokinti vaiko. Bet yra pedagoginės ir psichologinės galimybės to, kad vaikas nepajaustų, jog mes tarsi primetame jam savo valią. Priešingai, jis gali pajauti, kad pats renkasi auklėjamojo ir ugdomojo proceso turinį ir veiksmus. Tai galima pasiekti laisvo pasirinkimo pagrindu. Visada, kai norime kažką pasiūlyti, mes vaikus pastatome prieš pasirinkimą, tegu patys nusprendžia, ko nori. Pavyzdžiui, klausiamo: „Kokią žaidimą jūs dabar norite žaisti – šitą ar šitą?“ Tegu renkasi. Mums abu žaidimai vienodos reikšmės. Taip pat klausiamo: „Kokią pasaką paskaitysime?“, „Ko jūs labiau norėtumėte?“, „Kaip jūs galvojate?“ ir t.t. Visada su jais suderiname užsiėmimo turinį: ką mokinsimės, kuo užsiimsime. Visais galimais atvejais nepamirštame, kad su vaikais santykius reikia kurti taip, kad suteikti jiems pasirinkimą ir gauti sutikimą. Jeigu vaikas sutinka su mumis noriai, tai jis su džiaugsmu mumis seks.

Vystymosi, suaugimo ir laisvės prigimtis yra psichologinis humanistinės pedagogikos pagrindas. Tai reiškia, kad auklėtojas nuolatos ir kūrybiškai ieško atitinkamų santykių su vaikais formų ir metodų.

Autoritarinis santykis su vaikais iššaukia šios psichologinės prigimties nuvertinimą.

Vaikų pasiekimų, pažangos vertinimas ir įsivertinimas

Vaiko daroma pažanga yra vertinama nuolat, pasirenkant tinkamiausius vertinimo būdus ir metodus, tai gali būti: stebėjimas, pokalbiai, diskusijos, vaiko pasakojimai, jo darbėlių kaupimas, minčių užrašymas. Vienos ar kitos kompetencijos įvertinimas grindžiamas ilgalaikiu vaiko stebėjimu ir informacijos iš įvairių šaltinių kaupimu, jos apibendrinimu. Kompetencijos lygis atsiskleidžia vaikui veikiant natūralioje ar tikslingai sukurtoje situacijoje: žaidžiant, bendraujant, per išvykas, ekskursijas ir pan.

Vertinami konkretaus vaiko pasiekimai ir jo daroma pažanga, lyginant ankstesnius vaiko pasiekimus su dabartiniais. Vaikų pasiekimai tarpusavyje nelyginami.

Kasdieninė informacija apie vaiko pasiekimus kaupiama ir fiksuojama vaiko pasiekimų applanke, kurį sudaro jo piešiniai, teminiai darbeliai, bei užfiksuotos vaiko išsakomos mintys. Vaikų pasiekimai ir pažanga tėvams pristatomi ir aptariami individualiai, esant poreikiui, bet ne rečiau kaip kartą per metus.

Kiekvieną dieną auklėtojos stebi vaikus ir savo stebėjimus fiksuoja specialiame sąsiuvinyje. Auklėtojos kasdien bent trims vaikams į stebėjimo žurnalą įrašo pastebėtus dienoje faktus. Remiantis įrašais iš šio sąsiuvinio auklėtojos vieną kartą per metus parašo vaikams po asmeninį

laišką, kuriame išsako savo pastebėjimus apie jo padarytą pažangą, santykius su bendraamžiais ir pedagogais, pastebėtus charakterio bruožus, įvardindama ne abstrakčiai, bet konkrečias situacijas. Laiške išsakoma tik pozityvi informacija, teigiami dalykai, kurie įkvepia vaiką ir pakylėja jo dvasią.

Džiaugsmas

Jeigu vaikas eina į vaikų darželį su džiaugsmu, tai reiškia, kad jo vidinė prigimtis randa čia galimybę reikštis ir vystytis. Vaikui patinka tai, kas atitinka jo prigimtinę esmę ir ją aktyvuoja. Tokią patrauklią terpę vaikui sukuria, pirmiausiai, auklėtojas. Auklėtojas sutinka vaiką su laukimu, linksmas, su šypsena, švelnumu, meile ir taip praleidžia su juo visą dieną. Džiaugsmas, kurį vaikas jaučia vaikų darželyje, kalba apie jo asmeninės prigimties pabudimą ir aktyvaciją. Džiaugsmą ir sutarimą iššaukia taip pat daiktinė – erdvinė darželio terpė: gražios formos ir auklėjamieji – ugdomieji pagal turinį žaislai, patogiai apstatyti gražiais vaikiškais baldais kampeliai, kilimėliais išklotos grindys, smalsumą žadinančios didaktinės priemonės, akvariumas, augalai, paukščiai ir t.t..

Vaikui parodome teisingas ribas, bet niekada nepriekaištauojame, negrasiname, nešaukiame, nebaudžiame, nesuteikiame nemalonumų, neskaudiname. Grubūs auklėtojo veiksmai nesuderinami su humanistine pedagogika.

Pirmame septynmetyje vaikams būtina su džiaugsmu parodyti, kad pasaulis yra geras ir gražus. Skaitome jiems tik šiais principais paremtas pasakas.

Vaiką visada giname nuo kitų agresijos. Mokome tarpusavio pagarbos, susilaikymo, ramybės. Situacijos neprivedame prie to, kad kas nors pravirktų. Jeigu vis dėl to taip įvyksta, nuraminame, sutaikome su skriaudėju. Stengiamės, kad vaikas namo grįžtų kažkuo pažengęs, namo dovanų neštų savo rankų gaminius.

Meilės ir pasitenkinimo pojūtis – ženklas to, kad vaikų darželyje vaikas gyvena sėkmingą gyvenimą.

Šventės

Šventė – labai svarbi gyvenimo vaikų darželyje akumuliacijos sąlyga. Kad šventė vaikams dovanotų pakylėjantį džiaugsmą, labiau vertiname procesą, o ne rezultatą. Šventė, paprastai, skiriama kokiai nors tautinei dienai arba kaip pravesto auklėjamojo ir ugdomojo darbo demonstracija. Ši nuostabi auklėjamoji forma turi tris etapus: paruošiamasis periodas, diena ir valanda, kada vyks šventė, išgyvenimai ir aptarimai po šventės apie ateities planus.

Paruošiamasis etapas gali trukti 1-2 savaites.

Auklėtojas aiškina ir sutaria su vaikais: ką ir kaip švenčiame, ką kviečiame. Vaikai, tik tie, kurie

nori, mokosi eilėraščių, dainų, šokių, trumpų pjesių, ruošia lėlių pastatymus, suruošia šventei savo kūrinių – piešinių, aplikacijos ir t.t. parodą. Patys kviečia tėvus, svečius, piešia jiems pakvietimus.

Šventėje dalyvauja visi grupės vaikai skirtingai į ją įsitraukdami. Auklėtojas stengiasi, kad visi vaikai pilnumoje turėtų galimybę parodyti savo galimybes ir užsitarnautų susižavėjimą ir plojimus.

Pasiruošimo periodu vaikams duodame užduotį: surengti tokią šventę, kuri pradžiugins ir nustebins visus.

Negalima, kad ruošimasis šventei virstų į vaikų dresiruotę; tai tas pats auklėjamasis – ugdomasis darbas, kai vaikų motyvacija nukreipta į rūpinimąsi artimaisiais. Tuo metu galima daugiau kreipti dėmesio į vaikų estetinio skonio vystymą, į raiškaus skaitymo vystymą, plastinius judesius, vidinio paslaptingo džiaugsmo išgyvenimą ir t.t. Tuo pat metu vaikas turi suprasti, ką jis daro, kaip ir kodėl. Vaikai neverčiami atmintinai išmokti sukurto scenarijaus tekstų. Geriau su jais suderinti, kokiais žodžiais kreipiamės į suaugusius, kad visiems suteikti džiaugsmo, kokias dekoracijas paruošime, kokius kostiumus siūsime.

Šventė vyksta šventinėje nuotaikoje.

Dalyvauja tėvai, artimieji, auklėtojos ir vaikai iš abiejų grupių.

Šventės vedėjas/auklėtojas į šventę įtraukia visus tėvelius/senelius padeda vaikams atlikti meninius numerius, pasakinėja žodžius, pagiria ir palaiko juos. Kviečia auditoriją ploti, su džiaugsmu sutikti ir palydėti atlikėją.

Sekančias dienas su vaikais diskutuojame: ką sakė tėveliai, kas jiems patiko, kas juos nustebino. Šalia to susitariame su vaikais, kad kitai šventei pasiruošime dar geriau ir visiems suteiksime dar daugiau džiaugsmo.

Santykiai su tėvais

Tėvai skatinami susipažinti su vaikų darželio ugdymo programa ir šeimoje diegti humanistinės pedagogikos idėjas.

Tėvus raginame dalyvauti užsiėmimuose, kviečiame juos stebėti kasdienes darželio veiklas. Tėvai stebėdami vaikų gyvenimą darželyje, raginami išsakyti savo nuomonę ir pageidavimus. Esant būtinybei, aiškiname jiems savo pedagoginio darbo meną. Su tėvais bendraujame atviro dialogo principais remiantis dvasiniu humanizmu. Tėvų pastebėjimus priimame ramiai su dėkingumu.

Auklėjamąją praktiką peržiūrime humanistinės pedagogikos idėjų pagrindu.

Pastebėjome, kad tėvai vertina humanistinę pedagogiką ir profesionalų jos taikymą ugdomose veiklose. Tėvams kelia didesnę pasitikėjimą auklėtojų kultūra, išsilavinimas, betarpiški santykiai su vaikais, meilė jiems. Tokias auklėtojas tėvai priima kaip konsultantes šeimyniniame auklėjime. Dauguma ikimokyklinukų tėvų dažniausiai yra jauni žmonės, neturintys pakankamos patirties vaikų

auklėjime. Šiltas tėvų ir auklėtojų bendradarbiavimas atneša didelę naudą šeimos ir vaikų darželio vienybės stiprinimui.

Darželyje formuojami bendruomeniniai santykiai be skubėjimo, konkurencijos ir streso. Darželio veikla vaikams ir jų tėvams leidžia individualiu tempu augti, atradinėti save, kurti ir skleisti. Auklėtojai tėvams teikia geras žinias apie vaiką, stengiasi „neužnuodyti“ tėvų ir vaikų tarpusavio santykių.

Tėvai ir auklėtojai rodo gerų tarpusavio santykių pavyzdį, ieško bendrumo skirtingume, nuolat tobulėja, mokosi darnesnės dialogo kultūros, vengia asmeninių ambicijų, rūpinasi vaikų, darželio dabartimi ir ateitimi.

Seminarai

Darželio „Medutis“ administracija organizuoja reguliarius seminarus, saviugdos klubus tėveliams ir darželio personalui. Seminarus veda darbuotojas arba kviestinis lektorius, kuris gerai įsisavinęs dvasinės humanistinės pedagogikos filosofiją, metodus. Užsiėmimas/ seminaras vedamas kartą - du per mėnesį. Seminarų metu aptariamas auklėjamasis procesas, gilinamasi į dvasinės humanistinės pedagogikos idėjas, į vaikų raidos ypatumus, dalinamasi patirtimi, patobulinant ją. Auklėtojai, laisvai pasirinkdami sau aktualias temas, lanko įvairius seminarus, reguliariai tobulina profesines ir asmenines kompetencijas, dalinasi įsisavinta seminarų medžiaga su kitomis auklėtojomis, tėvais.

Literatūra

1. Faber, A., Mazlish, E. (2010). Kaip kalbėti su vaikais, kad jie klausytų ir kaip klausyti, kad vaikai kalbėtų. Vaga.
2. Tougu, A., Soans, K. (2010). Naujosios kartos vaikai. Lietuvos Valdorfo pedagogikos centras.
3. Žilienė, D., O. (2002). Šteinerio pedagogika ir jos pasekėjai. Lietuvos Valdorfo pedagogikos centras.
4. Czisch, F. (2011). Vaikai gali daugiau. Alma litera.
5. Humanistinės pedagogikos manifestas. (2014). Lietuvos edukologijos universiteto leidykla.
6. Lucas, H. (2013). Ugdymo revoliucijos vaikai. Euroknyga lt.
7. Vinokur, I., Sandler, T. ir kt. Laiminga vaikystė. Mintis.
8. Piaget, J. (2011). Vaiko pasaulėvoka. Žara.

9. Piličiauskaitė-Navickienė, L. (2012). Pedagoginio dvasingumo link. Margi raštai.
10. Silbert, L., B., Silbert, A., J. Kodėl geri vaikai gauna prastus pažymius.
11. Stoll, L., Fink, D. (1998). Keičiame mokyklą. Margi raštai.
12. Adomėnas, M. (2012). Lietuvos švietimas. Kelias iš krizės. Politeia.
13. Fullan, M. (1998). Pokyčių jėgos. Tyto alba.
14. Senge, P., M. (2008). Besimokanti mokykla. Versa/the book.
15. Šteineris, R. (2000). Žmogiškosios esybės vystymasis. Lietuvos Valdorfo pedagogikos centras.
16. Dreikurs, R., Soltz, V. (2004). Laimingi vaikai. Vaga.
17. Amonašvilis, Š. (2012). Gyvenimo mokykla. Mokyklos tiesa. Andromeda.
18. Šiuolaikiniai vaikai (integralaus ugdymo metodika). (2011). „Alma litera“
19. Nekrasovos, Z., N. (2008). Liaukitės vaikus auklėti - padėkite jiems augti. Mijalba.
20. Shapiro, Dr. L. E. (2008). Kaip ugdyti vaiko emocinį intelektą. Presvika.